

PESTITSIDLAR TURLARI VA ULARNING ZARARI

Ma'rufjonov Javohir

Abdulazizov Asilbek

Oripov Foziljon

Farg'ona davlat universiteti talabalari.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Pestitsidlarning turlari, ular bilan ishlash, foydali, zararli taraflari hamda qishloq xo'jaligidagi ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Pestitsid, yovvoyi o'tlar, fungitsidlar, herbisitlar, sintetik pestitsidlar, meva va sabzavotlar.*

Pestitsidlar (lot. pestis – maraz, caedo – o'ldiraman), zaharli kimyoviy moddalar – o'simlik zararkunandalari va kasalliklari, begona o'tlar, shuningdek, yog'och, paxta tolasi mahsulotlari, jun, teri zararkunandalari, uy hayvonlarining xavfli kasalliklari qo'zg'atuvchilariga qarshi kurashishda foydalaniladigan kimyoviy moddalar. Shuningdek, auksinlar, gibberellinlar, defoliantlar, desikantlar, retradantlar ham Pestitsidlarga kiritiladi. Pestitsidlar tirik organizmlar hujayralariga kirib ularning fizik va kimyoviy xususiyatlarini o'zgartiradi. Hujayraning oqsil va boshqa moddalari bilan kimyoviy reaksiyaga kirishib, ularni cho'kmaga tushiradi, fermentlar faolligini zaiflashtiradi, modda almashinuvi jarayonini buzadi va hujayrani halokatga olib keladi.

Oziq-ovqatlarda pestitsidlar bu bizni kundan-kunga ko'proq tashvishga solmoqda. Pestitsidlar, Yovvoyi o'tlar, kemiruvchilar, hasharotlar kabi kichik jonzorlar tomonidan hosilning zararlanishini kamaytirish uchun foydalaniladi. Bu meva va sabzavotlar kabi ekinlarning hosildorligini oshiradi. Ammo pestitsidlar ma'lumki, uning qoldiqlari meva va sabzavotlar yuzasiga yopishadi. Ushbu qoldiqlar inson salomatligiga ta'sir qiladimi, degan savol ham tug'diradi. Maqolada pestitsidlar va sog'liqqa ta'sirini qiziqtirganlar tushuntiriladi.

Pestitsidlar nima?

Keng ma'noda pestitsidlarbu ekinlarni, oziq-ovqat do'konlarini yoki uylarga kirib yoki zarar etkazishi mumkin bo'lgan har qanday organizmni boshqarish uchun ishlatiladigan kimyoviy moddalardir.

Pestitsidlarning bir nechta turlari mavjud, chunki potentsial zararkunandalarning ko'p turlari mavjud. Ba'zi bir misollar quyida keltirilgan:

Insektitsidlar. Bu o'sayotgan va yig'ib olinadigan ekinlarning hasharotlar va ularning tuxumlari tomonidan yo'q qilinishini va ifloslanishini kamaytiradi.

Herbisit. Yovvoyi o'tlarni o'ldiruvchi deb ham ataladigan bular hosilning hosilini oshiradi.

Rodentitsidlar. Bu zararkunandalar va kemiruvchilar tomonidan yuqadigan kasalliklar bilan ekinlarning yo'q qilinishini va ifloslanishini nazorat qilish uchun muhimdir.

Fungitsidlar. O'rim-yig'im ekinlari va urug'larni qo'ziqorin chirishidan himoya qilish uchun bu ayniqsa muhimdir.

Ideal pestitsidlar maqsadli zararkunandalarni odamlarga, atrofdagi boshqa o'simliklarga, hayvonlarga va atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmasdan yo'q qiladi. Eng ko'p ishlatiladigan

pestitsidlar bu ideal standartga yaqin. Biroq, ular mukammal emas va ulardan foydalanish sog'liq va atrof-muhitga ta'sir qiladi.

Pestitsid turlari: Pestitsidlar ular sintetik bo'lishi mumkin, ya'ni ular sanoat laboratoriyalarida yoki organik ravishda ishlab chiqariladi. Organik pestitsidlar yoki biopestitsidlar tabiiy ravishda uchraydigan kimyoviy moddalardir, ammo organik qishloq xo'jaligida foydalanish uchun laboratoriyalarda qayta tiklanishi mumkin.

Sintetik pestitsidlar: Sintetik pestitsidlar barqaror, yaroqlilik muddati yaxshi va tarqatilishi oson bo'lishi uchun yaratilgan. Shuningdek, u zararkunandalarga qarshi samarali kurashish va maqsadli bo'lmagan hayvonlar va atrof-muhit uchun kam toksik ta'sirga ega bo'lish uchun mo'ljallangan.

Sintetik pestitsid sinflarga quyidagilar kiradi:

Organofosfatlar: Asab tizimiga qaratilgan hasharotlar. Zaharli tasodifiy ta'sirlar tufayli bir nechtasi taqiqlangan yoki cheklangan.

Karbamatlar: Asab tizimiga organofosfatlar singari ta'sir qiladigan hasharotlar, ammo unchalik toksik emas, chunki ularning ta'siri tezroq yo'qoladi.

Piretroidlar: Bu asab tizimiga ham ta'sir qiladi. Bu xrizantemalarda uchraydigan tabiiy insektitsidning laboratoriyada ishlab chiqarilgan versiyasidir.

Organxlorinlar: Bular, shu jumladan diklorodifeniltri-xloretan (DDT) atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi sababli juda taqiqlangan yoki cheklangan.

Neonikotinoidlar: Barglar va daraxtlarda ishlatiladigan hasharotlar.

Gluifosat: Roundup deb nomlangan ekin sifatida tanilgan bu gerbitsid genetik jihatdan modifikatsiyalangan ekinlarni etishtirishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Organik yoki biopestitsidlar: Organik dehqonchilik, o'simliklarda o'sadi biopestitsidlar tabiiy yoki tabiiy ravishda yuzaga keladigan pestitsidlar kimyoviy moddalardan foydalanadi. Bu yeda umumlashtirish uchun juda ko'p turlari mavjud. Muhim organik pestitsidlarga bir nechta misollar:

Rotenone: Boshqa organik pestitsidlar bilan birgalikda ishlatiladigan insektitsid. Tabiiyki, ko'plab tropik o'simliklar tomonidan hasharotlarga qarshi vosita sifatida ishlab chiqariladi va baliqlar uchun juda zaharli hisoblanadi.

Mis sulfat: U qo'ziqorinlarni va ba'zi begona o'tlarni yo'q qiladi. Biopestitsid Sanoat tomonidan ishlab chiqarilgan deb tasniflangan bo'lsa-da, u odamlar va atrof-muhit uchun juda zaharli bo'lishi mumkin.

Bog'dorchilik yog'lari: Hasharotlarga qarshi ta'sirga ega bo'lgan turli xil o'simliklarning yog 'ekstraktlarini nazarda tutadi. Bu ularning tarkibiy qismlari va potentsial yon ta'siridan farq qiladi. Ulardan ba'zilari asalarilar kabi foydali hasharotlarga zarar etkazishi mumkin.

BT toksini: Bakteriyalar tomonidan ishlab chiqarilgan va har xil hasharotlarga qarshi samarali bo'lgan Bt toksini ba'zi genetik jihatdan modifikatsiyalangan organizm (GMO) mahsulotlariga kiritilgan.

Ushbu ro'yxat to'liq emas, lekin ikkita muhim tushunchani aks ettiradi. Birinchidan, "organik" "pestitsidsiz" degani emas. Aksincha, tabiatda uchraydigan va sintetik pestitsidlar o'rniga ishlatiladigan o'ziga xos turlar pestitsidlar ifoda etadi

Ikkinchidan, "tabiiy" "toksik bo'lmagan" degani emas. Organik pestitsidlar u shuningdek sog'liq va atrof-muhitga zarar etkazishi mumkin.

Xulosa: Meva va sabzavotlarni iste'mol qilish sog'liq uchun juda ko'p foydali ekanligi haqida juda katta ilmiy dalillar mavjud. Bu mahsulot organik yoki an'anaviy ravishda etishtirilishidan va u genetik jihatdan o'zgartirilganligidan qat'iy nazar to'g'ri keladi. Ba'zi odamlar atrof-muhit yoki kasbiy sog'liq muammolari tufayli pestitsidlaroldini olish uchun tanlashi mumkin. Ammo shuni yodda tutingki, organik bo'lish pestitsidsiz degani emas.

Kontaminatsiyalangan meva va sabzavotlarni idishga soling va ichiga etarlicha suv quyung. Idishdagi suvga sirka soling va idishni 15 daqiqaga qoldiring. Shundan so'ng, uni idishdan olib tashlang va mevalarni suv bilan yuving. Sirka, hasharotlar va pestitsid qoldiqlari Bu mevalarning 98 foizini mevalardan olib tashlashga yordam beradi. U, pestitsidlar Bu meva va sabzavotlardan oziq-ovqat olishning oson va samarali usuli. Pestitsidlar, Bu oldini olishga harakat qilingan, ammo tobora kuchayib borayotgan muammo. Bu haqda qanday fikrdasiz?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. B. Azizov scientific research work in plant science.
2. O. Akhmedov The technology of cultivation of medicinal plants.
3. Iminchayev R.A Jo'rayeva M.M, Ismoilov M.I, Ma'rufjonov J.G' Farg'ona vodiysi sharoitida "Polovchanka" bug'doy navini oziqlanish tartibotining iqtisodiy samaradorligi «Science and innovation»
4. Sotiboldiyeva G, Ma'rufjonov J, Solijonova D, Toshpo'latova Y. Kaliliy o'g'it konlari va uning ahamiyati. "Modern Science and Scientific Studies" 91-93 b
5. Sotiboldieva, G., Abduxakimova, X., Mirzakarimova, I., Xojiboiev, B., & Qirgizova, M. (2022). Sug'oriladigan bo'z tuproqlar mintaqasida kalsiyning biogeokimyoviy xususiyatlari. Science and innovation, 1(A7), 121-126.
6. Yuldashev, G., & Sotiboldieva, G. (2015). Formation of the absorbed foundations of the irrigated gray-brown soils of the Sokhsky cone of carrying out. Europäische Fachhochschule, (5), 3-6.
7. Sotiboldieva, G., Abduxakimova, X., Yuldashev, A., & Xasanov, R. (2022). Sug'oriladigan kolmatajlangan bo'z tuproqlarda stronsiyning pedogeokimyosi. Science and innovation, 1(D7), 140-145.
8. Yuldashev F, S. G. (2015). Kolmatajlangan tuproklarda stronsiy va bariy. UzMU xabarlari, (3/2), 138-143
9. www.agro.uz website.
10. www.mehnat.uz website.
11. Асадова, М. Қ. (2022). БИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЭСПАРЦЕТ ЮЖНОГО УЗБЕКИСТАН. Journal of Integrated Education and Research, 1(4), 267-269.
12. Akbarova Muxayyo Xusanovna, & Asadova Muhabbat Qudratovna (2023). FARG'ONA VODIYSIDAGI SCUTELLARIA L. TURKUMI TAKSONOMIK TARKIBI. Science and innovation, 2 (Special Issue 6), 102-108. doi: 10.5281/zenodo.7999064

13. Xusanovna, A. M., & Qudratovna, A. M. (2023). RIDGE DISTRIBUTION OF SPECIES OF THE GENUS SCUTELLARIA L.(LAMIACEAE) OF THE FERGANA VALLEY. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(5), 2532-2542.

14. Акбарова, М. Х., & Асадова, М. Е. (2021). SCUTELLARIA L. ТУРКУМИ ТУРЛАРИНИНГ ДОРИБОРЛИК ХУСУСИЯТЛАРИ. Журнал естественных наук, 2(1).

15. Акбарова, М. Х., Асадова, М. Қ., & Жўраев, З. Н. Ў. (2021). Scutellaria comosa juz.(lamiaceae) нинг Фарғона водийсидаги табиий захиралари. Academic research in educational sciences, 2(3), 461-471.